

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PRIIT PIKAMÄE
esitatud 22. juunil 2023¹

Kohtuasi C-321/22

ZL,

KU,

KM

versus

Provident Polska S.A.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis, Poola))

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Tarbijakrediit – Direktiiv 93/13/EMÜ – Artiklid 6 ja 7 – Tuvastushagi – Põhjendatud huvi – Lepingutingimuse ebaõigluse tagajärjed – Õigus tagastamisele – Tõhususe põhimõte

1. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule võimaluse täiendada oma kohtupraktikat küsimuses, kuidas suhestuvad omavahel direktiivis 93/13/EMÜ² ette nähtud tarbijate tõhusa kohtuliku kaitse nõue ja liikmesriikide menetlusautonoomia, millest tulenevalt tuleb liikmesriikidel kehtestada regulatsioon, mille alusel tuvastatakse lepingus sisalduva tingimuse ebaõigus ja millega määratletakse selle tuvastamise konkreetset õiguslikud tagajärjed.

2. Käesolevas asjas kõne all olev regulatsioon puudutab põhjendatud huvi, mille olemasolu on nõutav hagide puhul, milles palutakse tuvastada ebaõiglastele lepingutingimustele tuginemise lubamatus.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on [...] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad

¹ Algkeel: prantsuse.

² Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“ [täpsustatud sõnastus]

4. Selle direktiivi artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

Poola õigus

5. 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ustawa – Kodeks postępowania cywilnego, *Dz. U.* 1964, nr 4) muudetud redaktsioonis (edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) on artiklis 189 sätestatud:

„Hageja võib nõuda kohtult õigussuhte või õiguse olemasolu või puudumise tuvastamist, kui tal on põhjendatud huvi.“

6. Nimetatud seadustiku artikli 316 lõikes 1 on sätestatud:

„Pärast kohtuistungil lõppemist teeb kohus otsuse kohtuistungil lõppemise hetkeseisu alusel; eelkõige ei välista asjaolu, et nõue on kohtumenetluse käigus muutunud sissenõutavaks, summa väljamõistmise otsuse tegemist.“

Põhikohtuasja faktilised asjaolud ja eelotsuse küsimused

7. Provident Polska S.A. või IPF Polska sp. z o.o., kes on Provident Polska õiguseellane, sõlmis ZLi, KU ja KMiga tarbijakrediidilepingud. Vastavalt 15. aprillil, 17. mail ja 14. septembril 2021 esitasid need tarbijad seoses nende ja Provident Polska vahel sõlmitud lepingutega eraldi hagid Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis, Poola), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

8. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule kirjalike seisukohtade esitamise viimases staadiumis nõuab iga hageja sisuliselt selle tuvastamist, et Provident Polskaga sõlmitud lepingu tingimustele, mis puudutavad intressidest erinevaid laenukuluseid, ei saa tema vastu tugineda seetõttu, et need on ebaõiglased, kuna need lepingutasud või muud teenustasud on ilmselgelt ülemäära ja ebamõistlikult suured. Need tasud on väidetavalt laenusumma suhtes ebaproportsionaalsed ja tegelikult laenuandja peamine tuluallikas.³

9. Kostja vastuses palub Provident Polska jätta laenusajate esitatud hagid rahuldamata ning esitab neist igaühe vastu vastuhagi, milles palub neilt välja mõista summa, mis vastab osale laenulepingu alusel võlgnetavatest ja maksmata lepingutasudest ja muudest teenustasudest. Põhikohtuasja hagejad nõuavad ka selle vastuhagi rahuldamata jätmist.

³ KU hagi puudutab ka summat 240 Poola zlotti (PLN) (ligikaudu 50,40 eurot), mis kanti laenusaja kontole vastavalt tema poolt laenuaotluses esitatud juhistele.

10. Esiteks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtjale lepingutasu või muu teenustasu ette nägevad tingimused võib tunnistada ebaõiglaseks üksnes seetõttu, et see lepingutasu või muu teenustasu on ettevõtja osutatava teenusega võrreldes ilmselgelt ülemäära suur.

11. Teiseks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 189 ja artikli 316 lõige 1, nagu neid on tõlgendanud Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus), on kooskõlas direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 ja tõhususe põhimõttega.

12. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 189 kohaselt võib hageja nõuda kohtult õigussuhte või õiguse olemasolu või puudumise tuvastamist, kui tal on põhjendatud huvi. Kuna viimati nimetatud mõiste ei ole seaduses määratletud, on eelotsusetaotluse kohaselt Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) seda tõlgendanud kui tuvastushagi sisulist tingimust, kuivõrd tuvastushagi rahuldamine sõltub sellest, kas hageja on tõendanud oma põhjendatud huvi, mis peab vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 316 lõikele 1 olemas olema kohtuistungil lõpetamise kuupäeva seisuga.

13. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleb põhjendatud huvi mõista objektiivse vajadusena kaitsta hageja õigussfääri, sest tema õigused on olnud või võivad olla ohus või tema õiguste olemasolu või sisu suhtes valitseb ebakindlus. Sellise huvi hindamine tähendab selle kohtu sõnul, et kohus, kelle poole pöörduti, hindab kohtuotsuse mõju selle poole õiguslikule olukorrale, st võimalust lõpetada lõplikult olemasolev vaidlus või vältida sellise vaidluse tekkimist tulevikus. Teisalt puudub põhjendatud huvi siis, kui hageja õigusi ei ole rikutud ja kui hageja õigused ei ole ohus või kui neid saaks paremini kaitsta ulatuslikuma hagiga, näiteks sooritushagiga.

14. See teine võimalus vastab eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul põhikohtuasja hagejate olukorrale. Ta rõhutab, et kõik hagejad on juba maksnud osa vaidlustatud lepingutasudest ja muudest teenustasudest ning laenuandja nõuab kõikides nendes menetlustes esitatud vastuhagides ülejäänud osa väljamõistmist. Ta märgib, et selles olukorras saavad hagejad nõuda juba makstud lepingutasude ja muude teenustasude tagasimaksmist ulatuslikuma hagi kui tuvastushagi abil, s.o alusetult saadu tagasinõudmise hagi abil, ning see peab kaasa tooma tuvastushagi rahuldamata jätmise põhjendatud huvi puudumise tõttu, olenemata sellest, kas tuvastatakse vaidlustatud lepingutingimuste ebaõiglus.

15. Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et väga sarnastes kohtuasjades on tarbija põhjendatud huvi olemasolu hindamisel jõutud erinevate tulemusteni, mis võib raskendada direktiivi 93/13 eesmärkide saavutamist – nimelt võib isegi olukorras, kus ettevõtjaga sõlmitud lepingu tingimus on ilmselgelt ebaõiglane, tarbija kõhelda, kas esitada nende lepingutingimuste tühisuse hagi või nendele tuginemise lubamatuse tuvastamise hagi, kartes, et kohus võib leida, et tal puudub põhjendatud huvi ja jätta hagi ainult sel põhjusel rahuldamata, mõistes samas temalt välja kohtukulud.

16. Kolmandaks ja viimaseks tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas n-ö ülekaalukate põhjustega, eelkõige proportsionaalsuse või õiguskindluse põhimõttega, on vastuolus ZLi ja KUga sõlmitud lepingute tühisuse tuvastamine neis sisalduva maksmise korda käsitleva tingimuse ebaõigluse tõttu.

17. Neil asjaoludel otsustas Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis, Poola) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab tunnistada ebaõiglaseks lepingutingimused, mis näevad ette ettevõtjale makstava lepingutasu või muu teenustasu summas, mis on ilmselgelt ülemäärane võrreldes tema osutatava teenusega?
2. Kas direktiivi 93/13 artikli 7 lõiget 1 ja tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid või nende tõlgendus kohtupraktikas, mille kohaselt on tarbija poolt ettevõtja vastu niisuguse hagi esitamise korral, milles tarbija nõuab ebaõiglaseid lepingutingimusi sisaldava lepingu või selle osa tühisuse tuvastamist või sellele lepingule või selle osale tuginemise lubamatuse tuvastamist, hagi rahuldamise tingimuseks tarbija põhjendatud huvi olemasolu?
3. Kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ning tõhususe, proportsionaalsuse ja õiguskindluse põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et need võimaldavad asuda seisukohale, et laenuleping, mille üksnes laenu tagasimaksmist käsitlev lepingutingimus tunnistati ebaõiglaseks, ei saa pärast selle tingimuse väljajätmist enam olla siduv ja on seega tühine?“

Menetlus Euroopa Kohtus

18. Kirjalikud seisukohad esitasid Poola valitsus ja Euroopa Komisjon. 7. märtsil 2023 esitas see valitsus Euroopa Kohtu küsimustele kirjaliku vastuse. 30. märtsi 2023. aasta kohtuistungil esitasid suulisi seisukohti põhikohtuasja kostja, Poola valitsus ja komisjon.

Analüüs

19. Vastavalt Euroopa Kohtu soovile käsitleb käesolev ettepanek ainult teist eelotsuse küsimust, milles liikmesriigi kohus küsib sisuliselt, kas direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 koostoimes tõhususe põhimõttega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, nagu neid on tõlgendatud kohtupraktikas, mille kohaselt peab sellise hagi rahuldamiseks, milles tarbija nõuab ebaõiglastele lepingutingimustele tuginemise lubamatuse tuvastamist, tarbija tõendama põhjendatud huvi olemasolu, kusjuures selline huvi puudub, kui asjaomasel isikul on olemas muu, tema õigusi paremini kaitsev õiguskaitsevahend, eelkõige sooritushagi esitamise võimalus.

Eelotsuse küsimuse ulatus

20. Mulle tundub, et selle küsimuse ulatust tuleb täpsustada, pidades silmas, et ELTL artiklis 267 sätestatud riigisiseste kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda riigisisesele kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada.⁴

⁴ 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, punkt 37).

21. Nagu selgitatud, toimub põhikohtuasjas vaidlus tarbijate, kes esitasid algul hagi, milles nad nõudsid, et tuvastataks teatavatele lepingutasusid ja muid teenustasusid käsitlevatele lepingutingimustele tuginemise lubamatus, ja laenuandja vahel⁵, kes nõudis selle hagi rahuldamata jätmist ja esitas vastuhagid, milles ta nõudis, et hagejatelt mõistetak välja summa, mis vastab ühele osale neist laenulepingu alusel vlgneta vatest ja maksmata lepingutasudest ja muudest teenustasudest. Eelotsusetaotlusest nähtub, et nendel asjaoludel on eelotsusetaotluse esitanud kohus silmitsi kahesuguse menetlusliku olukorraga.

22. Seoses laenulepingus ettenähtud ja tarbijate poolt juba makstud lepingutasude ja muude teenustasude summadega märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et hagejatel on „muud õiguskaitsevahendid“, mis kaitsevad nende õigusi paremini kui esitatud tuvastushagid, nimelt võivad nad Poola tsiviilseadustiku artiklite 405 ja 410 alusel nõuda alusetult saadu tagastamist, ning et seetõttu peab ta „põhikohtuasja hagid“ jätma rahuldamata üksnes õigusliku huvi puudumise tõttu, isegi kui nende poolte sõlmitud lepingud sisaldavad ebaiglasid tingimusi.⁶

23. Mis aga puudutab laenuandja poolt vastuhagides nõutud summasid, siis on eelotsusetaotluses märgitud, et hagejad ehk vastuhagide kostjad „võivad vastuhagide puhul tugineda lepingutingimuste ebaõiglusele ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellekohane otsus lahendab pooltevahelise vaidluse“.⁷ Puudub vaidlus selles, et oma lõplikes kirjalikes seisukohtades esitasid need pooled vastuhagidele vastuväiteid, nõudes nende rahuldamata jätmist.

24. Seega ilmneb, et tarbijate algatatud menetluses peaks eelotsusetaotluse esitanud kohus ühel ajal nii jätma rahuldamata huvitatud isikute tuvastushagi põhjendatud huvi puudumise tõttu kui ka lahendama laenuandja esitatud vastuhagi. Sellise olukorra tõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi, kas liikmesriigi kohtupraktika, mis käsitleb põhjendatud huvi nõuet, on kooskõlas direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 koostoimes tõhususe põhimõttega.⁸

Direktiivi 93/13 minimaalne ühtlustamine

25. Sissejuhatuses tuleb meenutada direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1, mille kohaselt sätestavad liikmesriigid, et ebaiglasid tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole riigisisestes õigusaktides sätestatud tingimustel tarbijale siduvad ning et leping jäab muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta. Lisaks ilmneb direktiivi 93/13 artikli 7 lõikest 1 koostoimes selle direktiivi põhjendusega 24, et liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel ja haldusasutustel on piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad. Selles osas tuletab Euroopa Kohus meelde ettevõtjate suhtes nõrgemas olukorras olevate tarbijate kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust.⁹

⁵ Poola valitsuse sõnul pannakse direktiivist 93/13 tulenevaid õiguseid ja kohustusi maksma peamiselt kahte liiki hagide abil, mida reguleerib tsiviilkohtumenetluse seadustik, nimelt hagi õiguse või õigussuhte tuvastamiseks (st tingimuse ebaõiglase laadi tuvastamise nõue) või sooritushagi (st kohtu poolt, kellele sooritushagi esitati, ebaõiglaseks tunnistatud tingimuste alusel ettevõtja poolt alusetult saadu tagasinõudmise nõue).

⁶ Eelotsusetaotluse punkt 150.

⁷ Eelotsusetaotluse punkt 149.

⁸ Eelotsusetaotluse punktis 149 ei ole midagi, mis lubaks arvata, et eelotsusetaotluse esitanud kohus kavatseb asuda seisukohale, et hagejatel puudub tuvastusotsuse saamiseks põhjendatud huvi põhjusel, et ettevõtja on esitanud nende vastu vastuhagid, ja jätta sellest tulenevalt rahuldamata nii tarbijate nõuded kui ka selle ettevõtja vastunuded. Peale selgesõnalise viite üksnes „põhikohtuasja hagide“ tulevase rahuldamata jätmise kohta nähtub eelotsusetaotlusest, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 189 sätestatud põhjendatud huvi puudumise tuvastamisel on tagajärgi üksnes tuvastushagi suhtes, milleks käesoleval juhul on selle rahuldamata jätmine.

⁹ 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punktid 31 ja 33).

26. Kuigi Euroopa Kohus on juba korduvalt ning direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 ja artikli 7 lõike 1 nõudeid arvesse võttes selgitanud viisi, kuidas liikmesriigi kohus peab tagama sellest direktiivist tarbijatele tulenevate õiguste kaitse, ei ole siiski väidetavalt ebaõiglaste lepingutingimuste hindamisele kohaldatavaid menetlusnorme liidu õigusega põhimõtteliselt ühtlustatud ning järelikult kuulub kohaldamisele liikmesriigi riigisiseses õiguskorras ette nähtud menetlus. Vastavalt menetlusautonoomia põhimõttele on liikmesriikide ülesanne määrata kindlaks regulatsioon, mille alusel tuvastatakse lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglus ja millega määratletakse selle tuvastamise konkreetset õiguslikud tagajärjed. Samas ei tohi see regulatsioon olla ebasoodsam võrreldes korraga, mis kehtib sarnastele riigisisestele olukordadele (võrdväarsuse põhimõte), ega olla sätestatud selliselt, et see muudab liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte).¹⁰

27. Sellest tuleneb, et tingimus, mis on seotud tarbija põhjendatud huviga esitada hagi, milles palutakse tuvastada ebaõiglaste lepingutingimustele tuginemise lubamatus, kuulub liikmesriikide menetlusautonoomia valdkonda tingimusel, et järgitud on võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid. Sama kehtib ka liikmesriikide kohtutes sellise menetluse kulude jaotamise korra kohta, mille kohta eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis ja mis on lahutamatu seotud põhjendatud huvi küsimusega, kuivõrd selle huvi puudumise tuvastamine toob selle kohtu sõnul kaasa eelnimetatud hagi rahuldamata jätmise ja seejärel kulude väljamõistmise tarbijalt kui hagejalt.¹¹

28. Mis puudutab eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustes ainsana kahtlusi tekitavat tõhususe põhimõtet, siis tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb iga juhtumit, mille puhul tekib küsimus, kas mingi riigisisene menetlusnorm muudab liidu õiguse kohaldamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, analüüsida nii, et arvesse võetakse selle sätte kohta menetluses tervikuna, menetluse käiku ja eripära erinevates riigisisestest asutustes. Seda silmas pidades tuleb vajaduse korral arvesse võtta liikmesriigi õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid, nagu kaitseõiguste tagamine, õiguskindluse põhimõte ja menetluse korrakohane toimumine. Peale selle on Euroopa Kohus täpsustanud, et liikmesriikide kohustus tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusus tähendab direktiivist 93/13 tulenevate õiguste puhul eelkõige tõhusa kohtuliku kaitse nõuet, mis on sätestatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 ja mis laieneb muu hulgas sellistele õigustele tuginevate hagide läbivaatamist käsitlevate menetlusnormide kehtestamisele.¹²

29. Siiski on Euroopa Kohus möönnud, et tarbija kaitse ei ole absoluutne. Seega ei tähenda asjaolu, et konkreetse menetlusega kaasnevad teatavad menetlusnõuded, mida tarbija peab oma õiguste teostamiseks täitma, seda, et tal ei ole tõhusat kohtulikku kaitset. Lisaks peab meenutama, et kuna menetlusnormid, mis käsitlevad riigisiseste õiguskaitsevahendite struktuuri, on kehtestatud korrakohase õigusemõistmise ja ootuspärasuse üldise huvi eesmärki silmas pidades, peavad need olema erihuvide suhtes ülimuslikud selles mõttes, et neid ei või kohandada vastavalt ühe poole konkreetsele rahalisele olukorrale, eeldusel et need ei lähe kaugemale, kui on nende eesmärgi saavutamiseks vajalik.¹³

¹⁰ Vt selle kohta 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (advokaaditasu maksmise kohustus) (C-335/21, EU:C:2022:720, punktid 53 ja 54) ning 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, punkt 33).

¹¹ Vt selle kohta 7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus CaixaBank (C-385/20, EU:C:2022:278, punkt 47).

¹² 10. juuni 2021. aasta kohtuotsus BNP Paribas Personal Finance (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punktid 28 ja 29) ja 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, punktid 35 ja 36).

¹³ 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punktid 50 ja 51) ning 12. veebruari 2015. aasta kohtuotsus Baczó ja Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, punkt 51).

Tõhususe põhimõtte järgimine

Üldise huvi eesmärgi olemasolu

30. Tuleb meenutada, et tõhususe põhimõtet tuleb kohaldada nii, et arvesse võetakse muu hulgas riigisisese õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid, nagu menetluse korrakohane toimumine.¹⁴ Eelotsusetaotluses on aga märgitud, et Poola tsiviilkohtumenetlus põhineb eeldusel, et õiguste teostamine kohtutes peab olema sihipärane ja võimalikult lihtne ning et see on kättesaadav ilma mitmekordse menetlemiseta. See eeldus on täidetud tingimusega, et õigussuhte või õiguse olemasolu (või puudumise) tuvastamise nõude korral tuleb tõendada põhjendatud huvi, ja põhimõttega, et võimalus saada tõhusamat kaitset muu õiguskaitsevahendi abil vähendab õigustlikku huvi tuvastushagi esitamiseks.¹⁵

31. Tuvastushagide puhul teenib põhjendatud huvi nõue – kuivõrd selle eesmärk on piirata sellise hagi esitamist olukordadega, kus hageja õigussfääri on tegelikult rikutud või tõendatult ohustatud või kus puudub hageja õigusi paremini kaitsev õiguskaitsevahend – korrakohase õigusemõistmise üldise huvi eesmärki, kas vältides või vähendades kohtusüsteemi ülekoormamist.¹⁶ Selleks et tagada korrakohane õigusemõistmine ja täita menetlusökoonoomia nõuet, vältides kohtusse pöördumist puhtalt teoreetiliste küsimuste ja mitmekordsete kaebustega, peab igal õigussubjektil, sõltumata valitud õiguskaitsevahendist, olema põhjendatud huvi hagi esitamiseks. Juhin sellega seoses tähelepanu, et Euroopa Kohus on leidnud, et sellist eesmärki taotleavad normid, sealhulgas need, mis nõuavad oma õigusi maksma panna soovivatelt tarbijatelt lisapingutust, võivad olla õigustatud, eeldusel et need ei lähe kaugemale, kui on selle eesmärgi saavutamiseks vajalik.¹⁷

32. Seega tuleb asuda seisukohale, et nõue, et tarbijate poolt direktiivist 93/13 tulenevate õiguste teostamiseks esitatud tuvastushagide puhul peab olema põhjendatud huvi, ei ole iseenesest vastuolus tõhususe põhimõttega, tingimusel et selle kohaldamine ei muuda selle direktiiviga antud õiguste kasutamist praktikas võimatuks või ülemäära raskeks.

Eraldi menetluse algatamine

33. Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et liikmesriigi kohtul tuleb direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohaselt teha kõik järeldused, mis riigisisese õiguse alusel tulenevad lepingutingimuse ebaõiglaseks tunnistamisest, tagamaks, et kõnesolev tingimus ei ole tarbijale siduv. Selline kohustus tähendab, et see kohus peab jätma ebaõiglaseks peetava tingimuse kohaldamata, selleks et sellel tingimusel ei oleks tarbijale siduvaid tagajärgi. Kuna sellist lepingutingimust tuleb põhimõtteliselt käsitada nii, et seda ei ole kunagi olemas olnud, mistõttu ei saa sellel olla tagajärgi tarbijale, toob liikmesriigi kohtu kohustus jätta kohaldamata ebaõiglane lepingutingimus, millega kaasneb kohustus summa tasuta, tagajärjena põhimõtteliselt kaasa kohustuse sama summa tagastada.¹⁸

¹⁴ Vt selle kohta 21. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 33).

¹⁵ Eelotsusetaotluse punkt 143.

¹⁶ Liidu õigusega reguleeritud hagide puhul on Euroopa Kohus otsustanud, et põhjendatud huvi hagi esitamiseks, mida peab tõendama hageja, on peamine ja esimene tingimus, mis peab olema täidetud iga kohtule esitatava hagi puhul (23. novembri 2017. aasta kohtuotsus Bionorica ja Diapharm vs. komisjon (C-596/15 P ja C-597/15 P, EU:C:2017:886, punkt 83)).

¹⁷ Vt selle kohta 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 51).

¹⁸ 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (ebaõiglase tingimuse korral omal algatusel tasaarvestamine) (C-170/21, EU:C:2022:518, punktid 41 ja 42).

34. Selles kontekstis on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et liikmesriikide ülesanne on määrata kindlaks oma riigisiseses õiguses regulatsioon, kuidas lepingu tingimuse ebaõiglus tuvastatakse ja millised on selle tuvastamise konkreetsed õiguslikud tagajärjed. See järeldus peab siiski võimaldama taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles asjaomane tarbija oleks olnud, kui seda ebaõiglast tingimust ei oleks olemas olnud, tekitades eelkõige õiguse nõuda asjaomaselt ettevõtjalt ebaõiglase tingimuse alusel alusetult saadu tagastamist. Nimelt ei tohi asjaolu, et liikmesriigi õigus seab tarbijatele direktiiviga 93/13 tagatud kaitsele teatud raamid, kahjustada selle kaitse sisu.¹⁹

35. Märgin selle kohta, et Euroopa Kohus on tarbija tõhusa kohtuliku kaitse kontrollimisel võtnud seoses eespool nimetatud tagastamise õigusega arvesse muu menetlusliku vahendi olemasolu peale selle, mida tarbija kasutas või mida tema vastu kasutati eelotsusetaotluse esitanud kohtus. Ta asus seisukohale, et direktiivi 93/13 artikliga 6 ei ole põhimõtteliselt vastuolus sellised riigisiseseid õigusnormid, mille kohaselt peab maksekäsu tegemise avalduse saanud kohus jätma selle avalduse rahuldamata osas, milles see põhineb ebaõiglasel tingimusel, kuid mille kohaselt ei ole kohtul õigust omal algatusel tasaarvestada selle tingimuse alusel tehtud makseid tasumisele kuuluva ülejäänud summaga, ning mille tulemuseks on see, et võlgnik, *kes ei osale maksekäsumenetluses*, on kohustatud algatama eraldi menetluse, et teostada oma õigust summade täielikule tagastamisele.²⁰

36. Euroopa Kohus otsustas seejärel, et riigisiseseid õigusnormid, mille kohaselt asjaomase nõude olemasolu kontrollimine ei kuulu maksekäsumenetluses kohtu pädevusse ja mis kohustavad seega asjaomast tarbijat viima läbi eraldiseisvat menetlust selleks, et teostada direktiivi 93/13 artikli 6 kohast õigust täielikule tagastamisele, ei muuda selle õiguse kasutamist võimatuks või ülemäära raskeks, isegi kui see kohustus nõuab asjaomase võlgniku aktiivset tegutsemist ja võistleva menetluse läbiviimist.²¹

37. Ühes teises kohtuasjas eristas Euroopa Kohus õigusnormidega ebaõiglaseks tunnustatud lepingutingimusi ja tingimusi, mis võivad olla ebaõiglasel, mille kohta tarbija oli esitanud ühe ja sama hagi, ning leidis, et direktiiviga 93/13 soovitud kaitse tõhususega ei ole vastuolus sellised riigisiseseid õigusnormid, mis näevad ette mõne muu tõhusa menetlusliku vahendi, mis võimaldab huvitatud isikul nõuda teise kategooriasse kuuluvate tingimuste kohaselt alusetult makstud summade tagasimaksmist.²² Selline kohtulik lahendus näib olevat seletatav n-ö erimenetluse olemasoluga, mis on riigisiseses õiguses ette nähtud ainult esimese kategooria tingimuste puhul, kuid mida tarbija kasutas oma kõikide laenuandja vastu esitatud nõuete puhul.

38. Käesoleval juhul puudub vaidlus selles, et laenuleping täideti osaliselt, kui laenusaajad maksid erinevaid summasid lepingutasusid ja muid teenustasusid käsitlevate tingimuste alusel, mille ebaõiglaseks tunnustamine eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt peab huvitatud isikutele andma õiguse saada need summad täies ulatuses tagasi.²³ Kas eespool viidatud kohtupraktikat silmas pidades tuleb nentida, et tõhususe põhimõttega ei ole vastuolus sellise õiguse kasutamine eraldi menetluses põhjendatud huvi tingimuse kohaldatavuse tõttu? Käesoleva kohtuasja konkreetsete asjaolude puhul tuleks minu arvates vastata eitavalt.

¹⁹ 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (ebaõiglase tingimuse korral omal algatusel tasaarvestamine) (C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 43).

²⁰ 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (ebaõiglase tingimuse korral omal algatusel tasaarvestamine) (C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 45).

²¹ 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (ebaõiglase tingimuse korral omal algatusel tasaarvestamine) (C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 48).

²² Vt selle kohta 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 54).

²³ Juhin sellega seoses tähelepanu, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates toob hagejate põhjendatud huvi puudumine kaasa põhikohtuasja hagi rahuldamata jätmise, hoolimata sellest, et vaidlustatud lepingutingimused on ebaõiglasel.

39. Käesoleval juhul on kõik laenusaajad tavapärase tuvastushagi menetluse pooled, kuna nad ise algatasid need menetlused, mille eset muutis laenuandja poolt rahasummade väljamõistmise vastuhagi, mille vastuvõetavust ei ole vaidlustatud. Selles laiendatud menetluses vaidlesid laenusaajad kui vastuhagi kostjad vastu laenuandja nõudele mõista välja lepingutasud ja muud teenustasud, mis põhinesid lepingutingimustel, mis juba tunnistati ebaõiglaseks nende tuvastushagi raames ja mille suhtes ei ole seaduses *a priori* ette nähtud erimenetlust.

40. Märgin esiteks, et juhul, kui selline hagi jäetakse rahuldamata põhjendatud huvi puudumise tõttu, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus vastuhagi lahendamiseks ikkagi otsustama, kas asjaomased tingimused on ebaõiglased või mitte. Teiseks, kui laenusaja esitab hagi alusetult saadu tagasinõudmiseks teise kohtusse, kes peab samuti otsustama, kas vaidlustatud tingimused on ebaõiglased või mitte, tekib probleem õiguskindlusega, kuna kohtupraktika võib selles küsimuses olla vastuoluline.²⁴

41. Selles kontekstis tuleb märkida lisaks sellele, et neile laenusajatele ei saa ette heita täielikku tegevusetust²⁵, veel seda, et tuvastushagi rahuldamata jätmine ja hagejatelt sellega seotud menetluskulude väljamõistmine ning suunamine alusetult saadu tagasinõudmise hagi läbivaatamiseks pädeva kohtu poole pöörduma tekitab uute menetluslike piirangute, kulu ja aja tõttu, mida see täiendav menetlus lisab algse menetluse menetluslikele piirangutele, kulule ja ajale, selgelt ebavajalikku keerukust, koormust, kulusid ja õiguslikku ebakindlust. Minu arvates peegeldab see olukord lepitamatut vastuolu *ratio legis*'e ja Poola menetlusõiguses sätestatud põhjendatud huvi tingimuse rakendamise vahel, kuna korrahase õigusemõistmise ja menetlusökoonomia põhimõttega on vastuolus see, kui hagejat kohustatakse esitama uus hagi selleks, et hinnata üheainsa õigusliku küsimuse, nimelt selle, kas lepingutingimused on ebaõiglased või mitte, kõiki tagajärgi.

42. Kohtupraktika kohaselt tuleb piisavate ja tõhusate vahendite all, mille eesmärk on lõpetada ebaõiglase tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad, mõista sätteid, mis võimaldavad tagada tarbijatele tõhusa kohtuliku kaitse, andes neile võimaluse esitada hagi vaidlusaluse lepingu peale ning seda mõistlikel menetlustingimustel, nii et tarbijate õiguste teostamise suhtes ei kehtiks tingimused, eelkõige tähtajad või kulud, mis muudavad direktiiviga 93/13 tagatud õiguste teostamise ülemäära raskeks või praktikas võimatuks.²⁶ Mulle tundub, et käesoleva kohtuasja tarbijate puhul see just nii ei ole, arvestades kohtupraktika tõlgendust põhjendatud huvi õigusliku tingimuse kohta tuvastushagide puhul, mille tõttu tuleb järeldada, et puudub kooskõla direktiiviga 93/13.

43. Asjaolu, et vastavalt Poola valitsuse poolt Euroopa Kohtu küsimustele vastuseks esitatud teabele on liikmesriigi kohtul kulude üle otsustamisel kaalutlusruum ja eriti põhjendatud juhtudel võib ta teha erandi põhimõttest, mille kohaselt jäävad menetluskulud kaotanud poole kanda, mõistes need kaotanud poolelt välja vaid osaliselt või isegi vabastades ta menetluskulude kandmisest, ei tundu mulle iseenesest piisav, et lükata ümber eespool esitatud järeldus.

²⁴ See nähtub selgelt Poola valitsuse märkustest (punkt 48) tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 366 sätestatud *res judicata* mõiste kohta.

²⁵ 22. septembri 2022. aasta kohtuotsuses Vicente (advokaaditasu maksmise kohustus) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 56) märkis Euroopa Kohus, et tõhususe põhimõtte järgimine ei või viia selleni, et korvatakse täielikult asjaomase tarbija täielik tegevusetus.

²⁶ 1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 59).

Kooskõlalise tõlgendamise võimalus

44. Oma kirjalikes märkustes ja vastuses Euroopa Kohtu küsimustele ei ole Poola valitsus nõus riigisisese õiguse tõlgendusega, mille andis eelotsusetaotluse esitanud kohus, ning väidab, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklit 189 ja artikli 316 lõiget 1 on võimalik tõlgendada viisil, mis on kooskõlas tõhususe põhimõttest tulenevate nõuetega.

45. Eelkõige väidab see valitsus, et põhimõte, mille kohaselt puudub õiguslik huvi tuvastushagi esitamiseks siis, kui hageja saab oma õigused maksma panna sooritushagi abil, ei ole absoluutne, ja viitab Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) hiljutisele kohtupraktikale, millest tuleneb, et tarbijaõiguse asjades säilitab hageja teatud tingimustel põhjendatud huvi õigussuhte puudumise tuvastamise hagi esitamiseks, isegi kui ta võib esitada sooritushagi või kui teine pool on tema vastu esitanud kõnealuse õigussuhte alusel sellise hagi,²⁷ mida eelotsusetaotluse esitanud kohus ise ei näi välistavat²⁸.

46. Oma kirjalikus vastuses Euroopa Kohtu küsimustele viitas Poola valitsus ka võimalusele kohandada hagejate nõudeid pärast vastuhagi esitamist. Sellest tuleneb, et sellises menetluses nagu põhikohtuasi võivad laenusajaad lisaks sellele, et nad võivad vaidlustatud tingimuste ebaõiglusele tuginedes nõuda laenuandja vastuhagi rahuldamata jätmist, nõuda ka nende tingimuste alusel laenulepingu osalise täitmisenä makstud summade tagasimaksmist, mille tulemusena lahendab kohus kohtuasja ühes ja samas menetluses. Seega ilmneb, et see, kas kohus saab vaidluse lõplikult lahendada, sõltub üksnes hagejate algatusest muuta oma algseid nõudeid, ilma et ettevõtja saaks sellele vastu vaielda,²⁹ ning et vaidluse eseme muutmise tõttu muutub ebavajalikuks nõue, et tuvastushagi esitamiseks peab olema olemas põhjendatud huvi.

47. Selles osas tuleb rõhutada, et kooskõlalise tõlgendamise põhimõte nõuab, et liikmesriigi kohus teeks kõik, mis on tema pädevuses, arvestades riigisisest õigust tervikuna ning kasutades liikmesriigi õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada asjaomase direktiivi täielik toime ja saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Nagu Euroopa Kohus on otsustanud, hõlmab kooskõlalise tõlgendamise nõue muu hulgas liikmesriigi kohtute kohustust vajaduse korral muuta väljakujunenud kohtupraktikat, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas direktiivi eesmärkidega. Seetõttu ei saa liikmesriigi kohus põhjendatult asuda seisukohale, et tal ei ole võimalik tõlgendada riigisisese õiguse sätet kooskõlas liidu õigusega ainult seetõttu, et seda sätet on järjepidevalt tõlgendatud viisil, mis ei ole liidu õigusega kooskõlas.³⁰

48. Arvestades asjaolusid, mida on käsitletud käesoleva ettepaneku punktides 45 ja 46, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama, kas põhikohtuasjas käsitletavad riigisisese õigusnormid võimaldavad tegelikult direktiiviga 93/13 kooskõlas olevat tõlgendust, ja juhul kui see on nii, tegema sellest õiguslikud järeldused.³¹

²⁷ Poola valitsuse märkuste punkt 40 ja tema poolt Euroopa Kohtu küsimustele esitatud vastuse punkt 11. Poola valitsus märgib lisaks, et arvestades riigisiseste kohtute antud tõlgendust mõistele *res judicata*, oleks väär väita, et sooritushagiga tagatakse tingimata parem tarbija kaitse kui tuvastushagiga (Poola valitsuse märkuste punktid 45–51).

²⁸ Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viited riigisisese kohtupraktika mitmekesisusele põhjendatud huvi tingimuse tõlgendamisel kinnitavad kooskõlalise tõlgendamise võimalust.

²⁹ Käesolevas asjas näib, et hagejad on piirdunud vastuhagi rahuldamata jätmise nõudega ega ole nõudnud vaidlustatud lepingutingimustes ette nähtud lepingutasude ja muude teenustasude eest makstud summade tagasimaksmist. Sellega seoses juhin tähelepanu sellele, et 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsuses Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 31) otsustas Euroopa Kohus, et dispositiivsuse põhimõtet, mille kohaselt määravad vaidluse eseme kindlaks pooled, ning *ne ultra petita* põhimõtet, mille kohaselt ei tohi kohus otsustada rohkem, kui pooled on nõudnud, võidakse rikkuda juhul, kui liikmesriigi kohtud oleksid direktiivi 93/13 alusel kohustatud eirama või ületama vaidluse eseme piire, mis on kindlaks määratud poolte nõuetes ja väidetes.

³⁰ 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, punktid 65 ja 66).

³¹ Vt selle kohta 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 67).

Ettepanek

49. Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades teen ettepaneku vastata Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis, Poola) teisele eelotsuse küsimusele järgmiselt:

nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõttega

tuleb tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid ja nende tõlgendus kohtupraktikas, mille kohaselt jäetakse rahuldamata tarbija hagi ebaõiglastele lepingutingimustele tuginemise lubamatuse nõudes – mille järel ettevõtja on esitanud vastuhagi nende tingimuste alusel tasumisele kuuluvate summade väljamõistmise nõudes – ning mõistetakse tarbijalt välja seotud menetluskulud, kuna puudub põhjendatud huvi, sest sellele ettevõtjale nende tingimuste alusel juba makstud summade tagasinõudmiseks on olemas muu õiguskaitsevahend.